

دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم

خبرنامه اطلاع رسانی داخلی

دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم

ویژه نامه ولادت حضرت ابوالفضل العباس (ع)

حضرت عباس

اسلام علی و علی بن حسین
و ابوالفضل العباس

ویژه نامه ولادت حضرت ابوالفضل العباس (ع)

عباس بن علی (ع)؛ اسوه شجاعت و الگوی وفاداری

امام صادق (ع) درباره عموی بزرگوارشان، حضرت ابوالفضل العباس (ع)، فرموده‌اند: «کان عمنا العباس بن علی (ع) نافذ البصیره صلب الایمان جاهد مع اخیه الحسین (ع) و ابلی بلاء حسنا و مضی شهیدا؛ عمویم عباس بن علی (ع) بصیرتی نافذ و ایمانی محکم داشت. همراه برادرش حسین (ع) جهاد کرد، به خوبی از بوته آزمایش بیرون آمد و شهید از دنیا رفت.» (تنقیح المقال فی علم الرجال؛ عبدالله مامقانی؛ ج ۲؛ ص ۱۲۸) بی تردید، حضرت عباس بن علی (ع)، چهره پرفروغ و از قهرمانان آوردگاه نینواست. حضرت ابوالفضل (ع)، سالار رشید سپاه اباعبدالله (ع) و علمدار لشکر سرور جوانان اهل بهشت بود. فصل فصل تاریخ واقعه کربلا، مشحون از جانبازی و وفاداری این فرزند برومند امیرمؤمنان (ع) است. ابوالفضل العباس (ع) برای تمام دوستداران آزادی و آزادگی، نماد شرافت، وفاداری، عزت و جوانمردی است. با آن که بخش های محدودی از زندگی و حیات این اسوه ایشار و شهادت، در تاریخ منعکس شده، اما شخصیت متعالی و برجسته او، چنان بر ذهن و اندیشه آزادی خواهان پرتو افکنده است که محدودیت منابع و اندک بودن اطلاعات کمتر به چشم می آید.

چگونگی ولادت علمدار کربلا

حضرت عباس بن علی (ع) روز جمعه، چهارم شعبان سال ۲۶ هـ، در شهر مدینه متولد شد. پدرش، امیرمؤمنان، امام علی (ع) و مادرش، بانویی باتقوا و شجاع به نام فاطمه، دختر حزام بن خالد، از قبیله بنی کلاب، ملقب به «ام البنین» بود. «عبدا... مامقانی» در جلد دوم کتاب «تنقیح المقال»، درباره ازدواج امیرالمؤمنین (ع) با ام البنین می نویسد: «قد روی ان امیرالمؤمنین (ع) قال لایخه عقیل بن ابی طالب، و کان نسابه عالما بانساب العرب و اخبارهم، انظر الی امرءة قد ولدتها الفحولة من العرب، لا تزوجها فتلدلی غلاما فارسا یکون عوناً لولدی الحسین (ع) فی کربلا. فقال له: تزوج بام البنین الکلابیة، فانه لیس فی العرب اشجع من ابائها؛ روایت شده است که امیرالمؤمنین (ع)، از برادرش عقیل، که به علم انساب عرب آگاه بود، خواست تا همسری با نسب برای او برگزیند تا برای او پسری شجاع به دنیا آورد که یار و یاور پسرش حسین (ع) در کربلا باشد. عقیل به ایشان گفت که با ام البنین کلابی ازدواج کند، چرا که در میان عرب، شجاع تر از اجداد او سراغ ندارد.» «ابن عنبه» نیز در صفحه ۴۸ کتاب «عمدة الطالب الصغری فی نسب آل ابی طالب»، این روایت را، البته با اندکی تلخیص، آورده است. «باقر شریف القرشی» در کتاب «العباس بن علی (ع)؛ رائد الكرامة و الفداء فی الاسلام»، برای حضرت ابوالفضل (ع)، ۲ کنیه و ۸ لقب بر می شمرد. ظاهراً آن حضرت، افزون بر کنیه مشهور «ابوالفضل»، کنیه «ابوالقاسم» نیز داشته است. از میان القاب پرشماری که برای فرزند رشید امیرمؤمنان (ع) برشمرده اند؛ «قمر بنی هاشم»، «سقاء»، «حامل اللواء»، «کبش الکتیبه» و «باب الحوائج» شهرت بیشتری دارد. «ابوالفرج اصفهانی» نیز، در کتاب «مقاتل الطالبین»، به تعدادی از القاب آن حضرت اشاره کرده است.

شاهد روزهای حزن انگیز

«باقر شریف القرشی»، به نقل از مورخان، ضمن شرح ماجرای ولادت و نام گذاری حضرت عباس بن علی (ع)، از گریستن امیرالمؤمنین (ع)، هنگامی که قنداقه ابوالفضل (ع) را در آغوش می گیرند، حکایت کرده و نوشته است: «[ام البنین] تقول للإمام: ماذا یبکیک؟ فأجابها الإمام بصوت خافت حزين النبرات: نظرت إلى هذين الکفین، وتذکرت ما یجری علیهما... وأخبرها الإمام (علیه السلام) بأنهما إنما یقطعان فی نصرۃ الإسلام والذب عن أخیه؛ ام البنین به امام (ع) گفت: برای چه گریه می کنی؟ امام علی (ع) با صدایی که غم در آن موج می زد، فرمودند: به این دست ها نگرستم و آنچه را بر آن ها خواهد گذشت به یاد آوردم... و امام (ع) به او خبر داد که چگونه دستان فرزندش در راه یاری اسلام و دفاع از برادرش قطع خواهد شد.» حضرت ابوالفضل العباس (ع)، ۱۴ سال بیشتر نداشت که پدر بزرگوارش، امام علی (ع) به شهادت رسیدند. نوجوانی آن بزرگوار در شرایطی سپری شد که امیرمؤمنان (ع) مرکز خلافت را از مدینه به کوفه انتقال داده بودند و برای بازگرداندن آرامش به سرزمین های اسلامی و گسترش عدالت در جامعه، با سه گروه قاسطین، ناکتین و مارقین مبارزه می کردند. عباس بن علی (ع)، پس از شهادت امام علی (ع)، نزدیک به ۱۰ سال، دوران امامت برادر ارجمندش، امام حسن مجتبی (ع) را درک کرد و

همراه با امام (ع) تا آخرین نفس

حضرت ابوالفضل العباس (ع)، در روز عاشورا، افتخار علمداری سپاه سیدالشهدا (ع) را برعهده داشت. به نوشته «سید بن طاووس» در «لهوف»، زمانی که همه یاران امام (ع) به شهادت رسیدند، «اشدد العطش بالحسین (ع) فرکب المسنّاه یرید الفرات، والعباس، اخوه، بین یدیه؛ تشنگی امام (ع) شدت یافت، ایشان برای دسترسی به آب به سمت بلندی مشرف بر فرات حرکت کردند و برادرشان عباس، همراه و جلوتر از امام (ع) در حرکت بود.» هنگامی که به نهر نزدیک شدند، دشمن آن ها را محاصره کرد. «ثم إقطعوا العباس عنقه، و أحاطوا به من کل جانب و مکان حتی قتلوه؛ فبکی الحسین (ع) لقتله بکاء شدیداً؛ سپس عباس (ع) را از امام حسین (ع) جدا کردند و بر او از همه طرف هجوم آوردند و به شهادتش رساندند. امام حسین (ع) در شهادت برادر به سختی گریست.»

مقام حضرت ابوالفضل (ع) در کلام معصومین (ع)

«شیخ صدوق»، در کتاب شریف «خصال» (ج ۱، ص ۶۸) می نویسد: «قال علی بن الحسین (ع) رَحِمَ... العباس یعنی ابن علی فَلَقد اَثرَ و اَبلی و فَدیَ اَخاهُ بِنَفْسِهِ حَتی قَطَعَتْ یَداهُ فَأَبْدَلَهُ... بِهِمَا جَنَاحَینِ یَطیرُ بِهِمَا مَعَ المَلائِکَةِ فی الجَنَّةِ کَمَا جَعَلَ لِجَعْفَرِ بْنِ ابی طالب و اِنَّ لِلعَبَّاسِ عِنْدَ... تَبَارَکَ وَ تَعَالی لَمَنْزِلَةً یَغْطِی بِهَا جَمیعَ الشَّهَداءِ یَوْمَ القِیامَةِ؛ امام زین العابدین (ع) فرمود: خدا عباس را رحمت کند (مقصود آن حضرت، عباس بن علی (ع) بود) که از خود گذشتگی و فداکاری کرد تا آنجا که هر دو دستش بریده شد؛ خدای تعالی به عوض آنها دو بال او را عطا فرمود که با فرشتگان بهشت در پرواز است چنان که با جعفر بن ابی طالب هم چنین کرده بود و عباس را نزد خدای تعالی مقامی است که همه شهیدان در روز قیامت آرزوی آن کنند.» «باقر شریف القرشی» نیز در کتاب «العباس بن علی (ع)؛ رائد الكرامة و الفداء فی الاسلام» می نویسد: «وزار الإمام الصادق (ع) أرض الشهادة والفداء کربلاء، وبعدهما اتھی من زیارة الإمام الحسین وأهل بیته والمجتبین من أصحابه، انطلق بشوق إلی زیارة قبر عمه العباس... وقد استهل زیارته التالیة التي تنم عن سمو منزلة العباس، وعظیم مکاتبه، وقد استهل زیارته بقوله: سلام... وسلام ملائکته المقربین، وأبیائنه المرسلین، وعباده الصالحین، وجميع الشهداء والصدیقین والزاکیات الطیبات فیما تغتدی وتروح علیک یا ابن امیر المؤمنین...؛ امام صادق (ع) در سفرشان به کربلا، پس از زیارت امام حسین (ع) و اهل بیت (ع) و اصحاب ایشان، با اشتیاق فراوان به سوی مرقد مطهر عمویشان عباس (ع) رفتند و او را بسیار تکریم کردند و بزرگ داشتند، آن گاه زیارتشان را این چنین آغاز کردند: سلام خداوند و فرشتگان مقرب و پیامبران و بندگان صالح او و تمام شهدا و راستان و پاکان هر صبح و شام بر تو باد، ای پسر امیرالمؤمنین...»

جایگاه ابوالفضل (ع) نزد سیدالشهدا (ع)

درباره جایگاه حضرت ابوالفضل العباس (ع) نزد امام حسین (ع)، روایات فراوانی نقل شده است. امام حسین (ع)، برادرش عباس بن علی (ع) را بسیار دوست می داشت. «محمد بن جریر طبری»، در کتاب «تاریخ الامم والملوک» (ج ۴، ص ۳۱۵) ماجرای آمدن نمایندگان عمر بن سعد، برای مذاکره و گفت و گو با امام (ع)، را به نقل از «ابی مخنف» آورده و نوشته است: «و قال العباس بن علی یا أخی اناک القوم، قال فنهض؛ ثم قال: یا عباس، إرکب، بنفسی أنت یا أخی حتی تلقاهم فتقول لهم مالک و ما بدا لکم؛ و عباس بن علی [به امام حسین (ع)] گفت: برادر! افرادی برای ملاقات با شما آمده‌اند. راوی گفت: پس [امام (ع)] برخاست و گفت: برادر! عباس جان! فدایت شوم، بر اسب بنشین و به سوی آن ها برو و از آن ها بپرس کیستند و برای چه آمده‌اند؟» بیان مبارک امام حسین (ع) در خطاب قرار دادن حضرت ابوالفضل العباس (ع)، نشان دهنده جایگاه ویژه آن بزرگوار نزد امام (ع) است. این احترام و علاقه، تنها ریشه در رابطه برادری میان آن دو بزرگوار نداشت. ابوالفضل العباس (ع) فرمان امام (ع) را به گوش جان می شنید و عمق آن را به خوبی درک می کرد. عباس بن علی (ع) امان نامه ای را که عیبدالله بن زیاد برای او و سه برادرش، به شمر بن ذی الجوشن داده بود، نپذیرفت. «سیدبن طاووس» در کتاب مشهور و ارزشمند «اللهوف، علی قتل الطفوف»، گفت و گوی حضرت ابوالفضل العباس (ع) با شمر را این گونه آورده است: «فناداه العباس بن علی (ع)؛ تبت یداک لعن ما جئت به من أمانک یا عدو!...! أتأمرنا أن نترك أختنا وسیدتنا الحسین بن فاطمة و ندخل فی طاعة اللغناء و أولاد اللغناء؟ فرجع الشمر إلی عسکره مغضباً؛ پس عباس بن علی (ع) به او گفت: ای دشمن خدا، دستانت بریده باد! لعنت و نفرین بر تو و امان نامه ات! آیا از ما می خواهی از برادر و مولایمان، حسین پسر فاطمه جدا شویم و سر به طاعت ملعونان و اولاد ملعونان نهیم؟! وقتی شمر این سخنان را شنید با عصبانیت به سمت لشکرش بازگشت.»